

M3281-1
9(сз)
К 594

ОМЗСТІРІСЬКА ТА СКОЛІВКА

ВІД СІВЬОЇ ЗАВНИКИ ДО СЪГОЛОСННЯ

ТОМ 1

Люди, політ, фракції

М 3281-1

9(с2)

К 594

Козубський П.Й.

Зміст

Монастириська та околиці від сивої давнини до сьогодення

ТОМ 1

Люди, події, факти

2018

Зміст

Вступ до історії Монастириська	7
Монастириська (вірш)	9
РОЗДІЛ ПЕРШИЙ	
Загальні відомості про місто.	
Загальні відомості про місто	11
Історія назви міста	16
Населення	20
Легенда міста Монастириська	31
Історія гербів міста	31
Транспорт. Шляхи сполучення	43
Залізничне будівництво	46
З історії районної газети	55
Картографічні твори – пам'ятки історії	64
З історії вулиць міста	75
Видатні особи Монастириська	137
Вони побували в нашому місті	200
Видатні спортсмени	203
РОЗДІЛ ДРУГИЙ	
Монастирисьчина в доісторичну епоху	
Історичні джерела про життя людей на території Монастирисьчини в доісторичну епоху	221
Трипільська культура	222
РОЗДІЛ ТРЕТІЙ	
Монастириська в часи Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.	
Городища навколо Монастириська в часи Київської Русі	225
РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ	
Монастириська під Польшею	
Суспільно-політичне та економічне життя містечка	230
Власники Монастириська	241
Походи татар, турків, молдаван	248
РОЗДІЛ П'ЯТИЙ	
Монастириська в часи Австро-Угорської імперії	
Адміністративно-територіальний поділ	253
Місцеві органи управління Східної Галичини	259
«Весна народів»	262
Вибори до Австрійського і Галицького сеймів у XIX – початку XX століття	264
Перша тютюнова мануфактура на західних землях України	276
«Просвіта»	285
Військовий підрозділ	287
Релігійне життя	291
Рух тверезості в другій половині XIX ст.	293

РОЗДІЛ ШОСТИЙ

Монастириська в роки Першої світової війни	296
Галицька битва (5(18) серпня – 13 (26) вересня 1914 р.	398
Військові операції на Східному фронті у 1915 році	302
Брусилівський прорив червень – липень 1916 р.	304
1917 рік червень-липень	311
Адміністративно-територіальний устрій у Східній Галичині під час Першої світової війни	314

РОЗДІЛ СЬОМИЙ

Монастириська в часи ЗУНР	
Листопадовий зрив 1918 року	318
«Страшне замордованнє о. Захарія Подлящеського, о. Альберта Галібея»	327

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

Монастириська в часи польсько-радянської війни 1920 року	332
Парад під час боїв	334
Відступ до Дністра	335
Галицька СРР	336
Відступ більшовицьких загонів	339

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

Монастириська в часи польської окупації 1920–1939 роки.	
Монастириська у 20-х роках	344
Пацифікація	351
Економіка міста у 20–30-х роках	354
Організаційні структури «Просвіти»	357
Союз Українок	362
Кооперативний рух	364
Кредитова кооперація в Бучаччині	365
«Сільський Господар»	366
Спорт у 20–30-х роках	366
Освіта та медицина	367
Суспільно-політичне життя	371

РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ

Монастириська під час Другої світової війни.	
Вересень 1939 року	381
Радянізація	385
Закріпачення селян. Колективізація	392
Репресії населення	394
Радянсько-Німецька війна	396
Розбудова Української Держави червень-липень 1941 року	402
Розвиток освіти	409
Українсько-польське протистояння загострюється	411
Українське підпілля	417
«Визволення» Монастириська	419
Вони виборювали незалежність	425
Список реабілітованих по Монастириській міській раді	443
Воїни Другої світової війни	470
Хронологія подій у Монастириська	483
Список використаних джерел	486
Список скорочень, застарілих, маловживаних, застарілих та незрозумілих слів	520

3 історії вулиць міста

Проходили століття, обличчя міста змінювалося, але старі вулиці до тепер пам'ятають кроки Івана Франка, Михайла Павлика, Олени Кисілевської (Сіменович), Володимира Гнатюка, які у свій час крокували по них, єврейського байкаря Хораци Сафрін, промови голови товариства «Січ» — Кирила Трильовського, інші події, що творили історію міста.

У кожного міста, як і у кожної людини, — своя доля, своя історія, свої легенди. І чи струменять вони в живому зв'язку поколінь, чи зникають, мов замулені джерела, залежить від нашої роботи, від того, як ми збираємо красноріччя матеріали та популяризуємо їх.

Кожна вулиця — це частина біографії нашого міста. В назвах вулиць, як у дзеркалі відображені і багатотисячолітня історія, і сьогодення.

Порівняно з іншими географічними назвами, найменування вулиць у містах і на картах з'явилися не так давно. Вулиці як простір між двома рядами будинків отримували свої назви поступово, деякі з них неодноразово змінювалися упродовж історії міста.

Першим вулицям давали назву відповідно до навколишньої місцевості: річок, морів, гір, ярів тощо. Чимало назв пов'язані з храмами, іменами святих і церковними святами, наприклад, вулиці Нікольська і Вознесенська. Також найменування вулиць з'являлися відповідно до назв народів, які на них проживали: Грецька, Єврейська, Сербська, Татарська вулиці, Вірменський провулок тощо. Вулиці об'єднували ремісників однієї професії — так з'явилися назви Гончарна, Залізна, Кожум'яцька, Шевська.

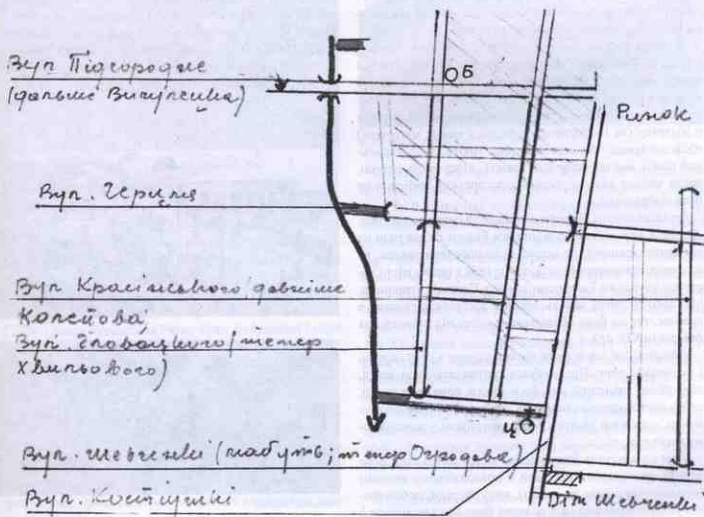

Схема забудови міста

У багатьох містах також збереглися площі з назвою «Ринок».

Існує традиція називати вулиці, площі та майдани на честь видатних людей, незалежно від того, проживали вони у певному населеному пункті чи ні. У такий спосіб мешканці чи місцева влада увічнювали імена митців, полководців і правителів. [48, с. 34].

Надання назв вулицям і їх перейменування відбувається і нині. Після здобуття Україною незалежності з'явилися назви, що відтворюють історичне минуле нашої держави. Наприклад, вулиці імені Івана Мазепи, Михайла Грушевського, Володимира Винниченка та ін. [59, с. 31].

Починаючи з кінця XV століття, містечка Галичини поступово починають забудовуватися за загальноєвропейським принципом містобудування. Обов'язковим атрибутом міста була ринкова площа.

В Монастирських забудова містечка почалася з освоення лівого берега річки Коропець. Старе поселення під Лисою горою так зване Підгороднє втрачає свою роль, як основного осередку поселення. Вже в XVI столітті починається нова забудова, де місцева населення будує будинки на лівому березі річки.

У цьому районі зводять церкву. Старі люди говорили, що це була дерев'яна церква. Від неї простяглися вулиці на північ. Незабаром була сформована ринкова площа, в центрі якої була ратуша. Площа має перпендикулярно-перехресну систему планування, яка збереглася в містечку (як і в багатьох середніх і малих містечках) набагато краще, ніж сама забудова. Проте Монастирський ринок має ще одну особливість: відсутність ратуші, котра згоріла під час турецько-татарських набігів і не була відбудована.

Деякі століття Ринкова площа була центром торгівлі. Два рази на тиждень проводилися базари та два рази на рік великі ярмарки, де можна було побачити товари, як місцевих товаровиробників, так купців з інших міст і містечок не тільки Галичини, але й з Польщі, Угорщини, Молдови та інших земель. Майдан заставляли столами з крамом, тут же було облаштоване місце під стоянку для фіакрів (з XIX ст.).

У базарні дні їхали сюди возами селяни з усієї округи, і починався торг. Продавалися-купувалися дари землі, лісу, річок, ремісничі вироби – діжки, баняки, кошники, сільськогосподарські знаряддя, столярні та інші інструменти, десятки й десятки речей, потрібних у домашньому господарстві.

У середньовічних містах земля в середмісті була дуже дорога, тож ділянки нарізали в поздовжньому напрямі (вузькою частиною до площі), тому фасади здебільшого були неширокими (але повинні були мати не менше 3 вікон), а от бічні стіни будинків тяглися в глиб кварталу,

там розташовувалися господарські приміщення, майстерні, двори. На Ринку забудова була щільною, будинки прилягали один до одного (що й по сьогодиншій дель збереглися в місті). Кількість вікон на фасаді вказувала на майновий стан господаря, тільки багач міг дозволити собі 6 вікон. Будинки навколо майдану в основному використовувалися під магазини.

Продавши свій товар, люди йшли до склепів, розташованих довкола Ринку, і купували необхідний крам. Роз'їжджались в обід і по обіді, частенько не забувши заглянути до винарні чи до корчми. Ярмарковий день мав, звичайно, свій колорит: покупок, здібання, домовленості, гумор, ошукування продавцями покупців і навпаки, вештання непевних осіб та ін. Все це було для селянина маленьким святом, коли можна якусь годину не думати про свою тяжку роботу, податки, хатні видатки, одяг, взуття... Минав тиждень, і валки возів знову тяглися до Монастирська, де на Ринку вирував базарний люд.

Ще на початку XX століття у ярмаркові дні Ринок перетворювався на гомінкий базар, проте міська адміністрація строго слідкувала за чистотою і порядком; площа була посипана дрібним річковим піском, ряди з продуктами чітко відділялися одні від одних. Було окреме місце на ринку, де продавали промислові товари. На худобу, поросят, птицю була виділена територія за межами міста.

Ринковий майдан.

Міський ринок. Початок ХХ ст.

Хід Першої світової війни, особливо два останні її роки, засвідчував, що Австро-Угорська імперія йде до свого кінця. Але вона ще продовжувала існувати, всіляко намагаючись підтримувати в своїх «нерідних» підданих бойовий дух і віру в «найяснішого татуня» – цісаря.

Тут проходили важкі бої, які поруйнували містечко, особливо ринкову площу.

В 20-х роках будинки на Ринку були відбудовані і ніщо не нагадувало про недалеке минуле. На розі кінотеатру, ближче до площі був магазин п. Потонера, він торгував тютюновими виробами. Там, де будинок колишньої редакції, друкарні, тепер мотель, ближче до кінотеатру був магазин цукерня п. Зінгера з солодким печивом, шоколадом, цукерками, солодкою водою.

З другої сторони мотелю по головній вулиці, яка веде в сторону Галича, був магазин Антлера. Там, де тепер будівельний магазин п. Семака, був великий магазин з продуктами, промисловими товарами з виходом на ринковий майдан.

Мотель у місті.

Будівельний магазин «Все для дому».

У будинку від синагоги була Ідальня, де можна було поїсти. Ці два продуктові магазини були великі, решта були малі. Магазини переважно належали євреям. За іудейською релігією субота святковий день «шабаш», який починався в п'ятницю вечером. Тому в суботу свреї не торгували, їхні магазини були закриті. У святковий день вони нічого не робили. Заготовляли дрова до кухні і варили їсти у п'ятницю. Іноді наймали бідних людей, які їм запалювали дрова в плиті і гріли їжу. Самі вони в той день нічого не робили, бо вважали це за гріх.

У 30-х роках почалася забудова Ринку. В цей час (як вказується у польських джерелах) у центрі на площі розпочато будівлю нового мурованого будинку ратуші, але до 1939 р. ці будівлі були не завершені.

За іншими джерелами: «Один із заможних свреїв будував великий двоповерховий будинок, під крамницю». У 40-х – 60-х роках будинок було перетворено на будинок торгівлі (центрального універмагу).

З будівництвом нового торгового дому в цьому будинку на першому поверсі було відкрито 6 відділів: готового

Монастирська та околиці від сивої давнини до сьогодення

одягу, тканин, трикотажу, парфюмерії та галантерії, го-
ловних уборів, панчіх і шкарпеток та посуду і господар-
ських товарів (відкрито у 1960 році). На другому відкрито
ресторан «Прикарпаття» на 58 місць (який є діючим
по сьогоднішній день), контора райспоживспілки і загот-
контора. [10, с. 3].

Будинок універмагу.

Із завершенням будівництва нового приміщення
універмагу відділи були переведені в нове приміщення,
в старому відкрито кафетерій та кулінарний магазин.

Ресторан «Прикарпаття».

Після Другої світової війни центр міста був у руїнах.
У 40–50-х роках почалася відбудова. На розі Галицької і
Т. Шевченка в радянські часи у двоповерховому будинку
була на першому поверсі друкарня, на другому – ре-
дакція районної газети «Ленінський промінь». У 80 – на
початку 90-х років все приміщення слугувало під дру-
карню. З середини 90-х років друкарня збанкрутувала,
приміщення було викуплено. В даний час на другому по-
версі є мотель, на першому – магазини.

Своїми силами громадськості міста будувала кіно-
театр, який було здано в експлуатацію на початку 60-х
років. Районна преса про будівництво кінотеатру писала:
«В самому центрі міста розкинулася невелика будівель-
на площадка. Це споруджується новий кінотеатр, який

буде зданий в експлуатацію в другому році семирічки.
Театр розрахований на 250 основних місць. Крім того,
одне просторе фойє використовуватиметься як допоміж-
ний зал для глядачів.

Зараз будівництво в розпалі. Уже закладено фундамент,
частину стін. Тут активно трудяться кращі майстри – бу-
дівельники з ремонтно-будівельної контори. А коли закін-
чується робочий день, на зміну їм приходить молодь рай-
центру. Вони доставляють цеглу з промкомбінату і подають
її на риштування, підвозять інші будівельні матеріали.

Активну участь на будівництві кінотеатру беруть: Ва-
лентина Гречко, Люба Лебідь, Віра Білінська, Антоніна
Клап (райлікарня), Марія Василик, Поліна Гашиц, Гали-
на Мельник, Ганна Козак (райконтора зв'язку), Микола
Піх, Іван Губа, Володимир Кушук (райвідділ культури)
та ін.» [53, с. 3].

Будинок кінотеатру.

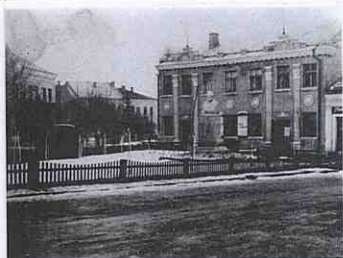
Кінотеатр названо на честь ХХІІ КПРС. У 90-х роках
кінотеатр дістав нову назву «Зустріч». З середини 90-х
років кінотеатр не працює. Приміщення використовує-
ся під магазини.

У скверку, що навпроти кінотеатру, в 1971 році вста-
новлено погруддя поету Т. Г. Шевченку. «Великому Коб-
зарю від великого українського народу.» Жителі міста
безмежно раділи цій благородній акції.

Цікаво, перший пам'ятник на Монастирщині (бюст із
залізобетону масового виробництва) було встановлено в
1964 році в с. Криниця на території РТП. У цьому ж році
скульптором А. Ю. Мацієвським було виготовлено по-
груддя в с. Устя-Зеленому. В 1967 році встановлено бюст
в с. Лука.

Але недовго раділи. Спершу погруддя перенесли на
постамент, де колись був пам'ятник Сталіну (парк на-
впроти універмагу). [36, с. 3].

Пам'ятник Т. Г. Шевченку біля кінотеатру.

На місці пам'ятника Т. Г. Шевченку, біля кінотеатру відкрито пам'ятний знак чорнобильцям.

Те, що пам'ятний знак чорнобильцям у нашому містечку відкрили саме у день найбільшого державного свята, не збіг обставин, а уособлення історичної правди про старшну катастрофу, яка стала відома українському народу не відразу після зловісного 26 квітня 1986 року, а лише з проголошення незалежної Української держави.

Районна преса так згадує про що подію: «Полудневої пори минулої неділі (22 серпня 2004 р.) монастиришани зібралися біля скверика, що навпроти кінотеатру. Урочини відкрив міський голова Р. Я. Дудяк.

Право відкрити пам'ятник надали голові райдержадміністрації В. В. Сосницькому, голові районної ради М. Й. Курилу, начальнику обласного управління соціального захисту населення та ліквідації наслідків чорнобильської катастрофи В. І. Сулим і заступнику голови обласної організації спілки «Чорнобиль» В. І. Хоміку.

Спадає біле покривало і перед присутніми постає на фоні білоріких берізок чорний обеліск. На ньому зображення дзвона і напис: «Чорнобиль – вічна біль і вічна пам'ять».

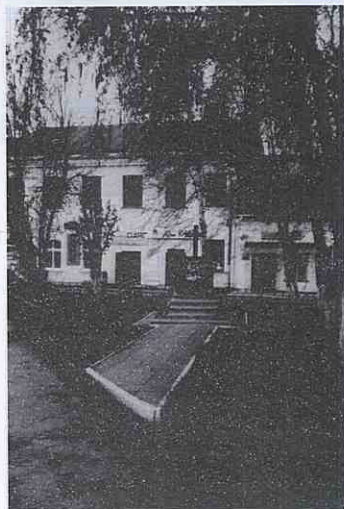
Освятити пам'ятник і відправили молебень о. декан УАПЦ Назарій і о. УГКЦ Володимир.

Виступаючи повертали присутніх спогадами до витоків чорнобильської катастрофи. З її наслідками безпосередньо боролися 106 ліквідаторів з району. Чорнобильський статус має 81 дитина. Усі ми в боргу перед шми мужніми людьми.

Голова районної чорнобильської спілки І. П. Біскуп подякував місцевій владі і громаді за зібрані на пам'ятник кошти, будівельникам – за його встановлення.» [4, с. 3].

Південніше будинку ресторану «Прикарпаття» у скверку в радянські часи було встановлено постамент

В. І. Леніна (Ульянова). 22 квітня на день народження «вождя» коло пам'ятника приймали учнів п'ятих класів у піонери в присутності учнів всієї школи та працівників райкому партії.

Пам'ятний знак ліквідаторам чорнобильської катастрофи.

Святкування дни народження Леніна (Ульянова).

Монастирська та околиці від сивої давнини до сьогодення

До пам'ятника «вождеві» часто приводили дітей, як шкільного, так і дошкільного віку.

Пам'ятник В. І. Леніну.

У вівторок 27 серпня 1991 року на основі рішень міської Ради міста Монастирська демонтовано пам'ятник Леніну.

На постаменті граються діти.

На цьому місці почалося будівництво кафе «Фортуна», яке було завершено на початку 2003 року.

Кафе-бар «Фортуна».

У дворику «Фортуни».

Один із застів кафе «Фортуна».

На розі ринкової площі на початку століття було побудовано великий двоповерховий будинок, який слугував за магазини. У післявоєнний період будинок слугував, як адміністративний будинок. На другому поверсі розміщувався райком партії. На першому – дитяча їдальня, майстерня по ремонту радіотелетехніки та районний архів. З будівництвом нового адміністративного будинку в даному будинку розмістилися організації району державний архів, телерадіоремонтна майстерня, адміністрація районної лікарні та інші установи.

Навпроти, на розі майдану в кінці XIX століття єврей Блейман побудував двоповерховий будинок, який слугував під магазини. На другому поверсі жила сім'я власника магазинів. У радянські часи, на другому поверсі деякий час було райвно, тепер квартири. На першому поверсі магазини. Поряд з будинком у 60–70-х роках був павільйон, де продавали овочі та фрукти.

Будинок райкомун партії у 1970-х рр.

Центр міста (будинки Клеймана). У різні періоди часу.

У 80-х роках побудовано приміщення під магазин «Техніка». З середини 90-х років магазин приватизовано (власник Нетребяк) та реорганізовано на відділ техніки та продуктів «Любава».

Поступово від ринкової площі формуються в різні сторони нові вулиці.

Від ринку на захід простягнулася вулиця Підгородня, яка зв'язувала містечко з поселенням Підгороднє. Це був район старої забудови. Тут переважно жили євреї, які в 1904 році завершили будівництво синагоги.

Нова синагога.

Із винищення євреїв у роки Другої світової війни, це приміщення використовувалось в різні часи по-різному: під зерносклад в часи фашистської окупації, Будинок культури за часів радянської влади (з другої половини 40-х років до 1957 року), спортзал школи до 1970 року, донедавна – цех №2 швейної фабрики «Смерічка». В даний час приміщення використовується під магазини.

Навпроти синагоги діяла єврейська школа, яка під час Другої світової війни була зруйнована. Поряд зі школою за Польщі були «ятки» так називали місце під накриттям з довгими столами, на яких продавали різне м'ясо. Торгували цілий тиждень, але найбільше покупців було в п'ятницю і суботу. В неділю не торгували. На тій площі, де були «ятки», ближче до вулиці, яка йшла на Підгороднє була лазня, її тепер немає. Дальше у кутку тої площі була пекарня, гарний мурований будинок. Пекарня працювала до середини 70-х років ХХ століття. Пізніше в цьому приміщенні працював цех безалкогольних виробів.

Пекарня.

У 70-х роках на місці зруйнованої єврейської школи побудовано двоповерховий восьмиквартирний будинок.

Житловий будинок на місці єврейської школи.

Від синагоги на південь – дві вулички, які тягнулися аж до церкви, заселяли їх євреї. Жителі називали цю частину міста єврейським кварталом. Перша вулиця, яка тягнулася вздовж пекарні за Польщі, називалася вул. Гловацького (тепер Хвильового).

Войцех Бартош (1794 року отримав прізвище Гловацький; пол. Wojciech Bartosz Glowacki; бл. 1751, Жендовіце – †1794, Кельце) – польський селянин, косинер часів повстання Костюшка 1794 року, хорунжий краківських гренадерів. Взяв участь у повстанні Костюшка 1794 року, у битві під Раславицями 4 квітня 1794 року відзначився великою мужністю (здобув російську гармату), за що отримав звання хорунжого та прізвище Гловацький. 6 червня 1794 року Бартоша було смертельно поранено у битві під Щекочинами, помер і був похований у Кельцях.

Бартош Гловацький став символом боротьби польського народу за незалежність. Під час поділу Речі Посполитої його ім'я використовували польські патріоти, як знак опору і мужності польського народу. [41].

Вулиця Хвильового.

Микола Хвильовий – український прозаїк, поет, публіцист, один з основоположників пореволюційної української прози. Активно заявив про себе як один з організаторів літературно-художнього життя, член-засновник

багатьох тогочасних літературних організацій – «Гарту», «ВАПЛІТЕ», «Пролітфронту».

Письменник змушений був існувати в умовах творчої несвободи. Хвильового звинувачували в антипартійності, «українському буржуазному націоналізмі», «намаганні відірвати українську культуру та літературу від культури російської». В атмосфері шаленого цькування, передчуваючи наближення тотального терору, М. Хвильовий покінчив життя самогубством 13 травня 1933 р. [1, с. 23].

Сучасний вигляд вулиці Хвильового.

Дорога вздовж синагоги на захід тягнулася до Вичілок (Гончарівки). Дістала вона назву Вичулинецька, тепер Підгородня.

За мостом (на Підгородньому) вулиця розгалужувалася на Вичулинецьку, яка тягнулася на захід до Вичілок (Гончарівки) і на Долішню (Дольно), яка прямувала на північ в напрямку Фільварків (у даний час цієї частини вулиці немає, забудована житловими будинками).

У радянські часи Вичулинецька вулиця носила назву Мічуріна в честь видатного російського біолога і селекціонера-помолога, автора багатьох сортів плодово-ягідних культур, почесного члена АН СРСР (1935), академіка ВАСГНІЛ (1935). Розробив методи селекції плодово-ягідних рослин, головним чином – метод віддаленої гібридизації (підбір батьківських пар, подолання нескрещуваності та ін.) [7, с. 12].

В часи незалежності вулиці повернуто назву Підгородня.

Улюбленим місцем моїх прогулянок – за словами Олени Сіменович, – з братом Володимиром було Підгороднє та гора Оплетя, покрита кожухом зелених ліщинових, калинових, вільшинових кущів. На самому вершку гори було наше улюблене місце. Відтіля простягався широкий, далекий вид на село, на місто, на став, на лани хвильових збіж, поміж якими виляса обсаджена деревами широка «цісарська» дорога в сторону села Ковалівки.» [25].

Долішня (Дольна) вулиця брала початок від підгороднянського моста і доходила до стадіону (бойска – польська назва).

Сучасної дороги, яка з'єднує Фільварки з Монастирськими за Австро-Угорщини не було. Тільки у 30-х роках ХХ століття за Польщі, греблю колишнього ставка було дещо розширено і побудовано дорогу.

У 70-х роках ХХ століття дорогу на Фільварки було значно розширено, покрито асфальтом та побудовано новий, широкий, красивий міст, вона є дієвою по сьогоднішній день.

У радянські часи вулиця Дольна (Долішня) носила назву Івана Дворського.

Дворський Іван Іванович (6 квітня 1919, Горигляди, Бучацький повіт, ЗУНР, тепер Монастирський район, Тернопільська область, Україна – 7 квітня 1945, Кенігсберг, Східна Пруссія) – український радянський воєнний, навідник станкового кулемету 801-го стрілецького полку 235-ї стрілецької дивізії (43-я армія, 3-й Білоруський фронт). Герой Радянського Союзу (1945, посмертно). [56, С. 470].

Церква Пресвятої Богородиці

Дорога на Фільварки. 1972 р.

З проголошенням незалежності їй повернуто назву Долішня.

Окрасою вулиці є храм. Як свідчить історія, перший храм був зведений на передмісті Монастирськ – Фільварках у 17 ст. в часи лихоліть церкву знищували та кілька разів перебудовували. І стоїть вона сьогодні на горбочку оновлена, з любов'ю прибранна, і вірні складають свої молитви за крашу долю, за мир, злагоду на рідній землі.

Дзвіниця церкви.

Минали роки. згодом була побудована кам'яна церква в місті, та центром духовності все-таки залишалися Фільварки. Біля дерев'яної церкви, на тому місці, де була оселя о. Л. Сіменовича, зведено захоронку сестер-монахинь.

Сюди щоденно приходили на катехизацію дошкільнята. Тут підготовляли дітей до першої Святої Сповіді і Святого Причастя, до школи, а бажаних серед молоді – до вступу у монаші чини, дівчат навчали крою і шиття. Монахині ставили святкові концерти, виховували у

Монастирська та околиці від сивої давнини до сьогодні

підрастаючого покоління моральну чистоту, християнську любов. Ті, хто відвідував захоронку, виростили добрими, стійкими, непохитними в Христовій Вірі, патріотами свого народу.

Захоронка на Фільварках.

Совєтська влада нищила наші духовні святині, викоринювала Христову віру. Було закрито церкву на Фільварках, розібрано дзвіницю, а в захоронці розмістився положовий відділ лікарні.

Хто тільки не користувався будовою, зведеною нашими предками з доброї руки пап'ярха А. Шептицького. Тут були і лікарня, і сільський клуб, і бібліотека, і контора колгоспу, і навіть частина будинку віддана під помешкання. Користувалися всі, а належного догляду і ремонту будинку не було.

Сучасний вигляд будинку.

Церковна громада вже кілька років вимагає повернення приміщення колишньої захоронки церкви. Та влада не наважиться вивести остаточне рішення. І стоїть на горбочку обшарпанний будиночок, віс пустою, подвір'я із зруйнованими господарськими забудовами, як живий свідок нашої бездушності, байдужості до історії.

На вулиці працює початкова школа, де у свій час здобувала освіту Олена Сіменович (Кисілевська). Від 1994

року школа носить її ім'я. На школі є меморіальна дошка – шана нашій землячці.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА – ШАНА НАШІЙ ЗЕМЛЯЧЦІ

Як пише місцева преса: «Народилась Олена Львівна у Монастирських, на Фільварках, вчилась у Підгороднянській школі.

А тому й символічно, що відтепер школа буде носити її ім'я. Тут в урочистій обстановці встановлено меморіальну дошку.

Підгороднянська школа І ступеня.

Право перерізати стрічку голова міської Ради О. Громосяк надав першому заступнику представника Президента України в Монастирському районі П. Дроню, голові районної Рад народних депутатів С. Чубку та директору школи І. Кучинському.

Слово про ювілярку мав І. Кучинський та завідувачий Велеснівським етнографічно-меморіальним музеєм В. Гнатюка О. Черемшинський.

Вшанування ювілярки того недільного вечора продовжилось у районному Палаці культури. Перед глядачами виступили уродженці м. Монастирська Роман Вітошинський, Слобідки Горішньої Юрій Брилинський та інші.» [3, С. 3].

Виступає Р. Вітошинський.

За Польщі у 20–30-х роках на вулиці Долішній (Дольній) був стадіон. У післявоєнний період стадіон був у центрі міста, коло потопової фабрики, перед палацом графа Потоцького. На початку 70-х років ХХ століття, коли на місці стадіону в центрі міста почалося велике будівництво, стадіон знову перенесли на Фільварки, який діяв до 1975 року. В неділю, коли проходили футбольні баталії, вулиця оживала вболіваниками, які спішили підтримати свою рідну команду.

о. Я. Пихтін освячує меморіальному дошку в честь О. Кислевської.

Вулиця Долішня.

Стадіон на Фільварках.

Сучасний вигляд колишнього стадіону.

На території колишнього стадіону.

Паралельно до вулиці Долішньої є вулиця Горішня. Горішня вулиця починається пам'ятною могилою на честь Січових стрільців. Вулиця затишна, багата на сади.

Вулиця Горішня.

Пам'ятка моста на Фільварках.

В радянські часи вулиця носила назву Маяковського. Маяковський Володимир Володимирович (1893–1930) – російський поет і драматург, один із засновників російського футуризму.

Основні твори: вірші «Нате!» (1913), «Послухайте» (1914), «А все-таки» (1913), «Лілецько!» (1916); поеми: «Хмарина в штанах» (1915), «Флейта-хребет» (1915), «Людина» (1917), «Лівий марш» (1918), «150000000» (1924); сатиричні п'єси: «Клоп» (1929), «Баня» (1930).

Поет з ентузіазмом підтримує Жовтневу революцію, активно працює у «Вісник РОСТА», часто виїздить із публічними читаннями своїх віршів у різні республіки СРСР і за кордон. Неодноразово Маяковський бував і в Україні. Увесь свій талант поет присвятив служінню новій державі. Він не мислив себе поза революцією, поза ідеологічним мистецтвом. Поет висміює суспільні вад, які заважають прогресу. Проте красиві гасла не ставали дійсністю. Новаторська викривальна поезія Маяковського не сприймалась владою. Розчарування в ідеалах, творча й душевна криза привели поета до самогубства. [13, с. 566].

На вулиці є криниця, якій більше 120 років. Вода у ній дуже смачна.

Стара криниця.

Дуже красивими були Фільварки. Як згадувала Олена Кисілевська: «Мабуть не помилюся, коли скажу, що головний їх чар і краса були в тому широко розлитому ставі, що відділював їх від міста. Став із малим острівцем, на якому росли берізки, кущі-лози, серед яких вили собі гнізда лебеді, а в траві дозрівали червоні пахучі сунічки. Став, якого засівали широколисті, білі і жовті квітучі нунуфари, чаруючи своїм запахом. А понад ставом, наче війсьکو з наставленими в небо мечами – уварі, уварі та наче ліс, вічно шумлячи, розколочані очерети повні водного птаства. Береги – у вінках незабудок, водних ойлеві, червоних надводних базьок і всякого буйного, особливої краси зілля. Його заквітчаними незабудками берегами бігала я до школи, по ньому з братами і сестрою човном возилася, над його тихими водами.» [32, с. 587–588].

Став постачав місту багато різномірної риби, бо Коропець був рибний, а на ставі гніздилися тисячі диких гусей, качок, чапель і навіть лебедів, бо став був із своїми мочарами широкий на кілометр, а довгий на чотири... [48, с. 594].

Красою давніх Фільварків були луки, сіножаті, що кругом села стелилися. Зокрема прекрасна левада Колодне. На ній ріс старий дубовий ліс, повен гомону пташин. Ліс був дуже красивий і великий, багатий на гриби та ягоди. [25].

На Фільварках від церкви на захід тягнулася вулиця, по лівій стороні якої був старий сврецький цвинтар (в районі помешкань Левкуна і Грабара). В радянські часи вулиця носила назву Галана.

Ярослав Олександрович Галан (* 27 липня 1902, Динів, нині Підкарпатського воєводства, Польща – † 24 жовтня 1949, Львів) – український радянський письменник, журналіст, громадський і політичний діяч. У воєнні та повоєнні роки Ярослав Галан засуджував ідеї української державності, називав українську революцію «жовто-блакитний маріонетковий балаган типу 1918 року», засуджував ОУН, УПА, а також греко-католицьку церкву. [47, с. 518]. Ярослав Галан у своїх творах змальовував життя західних українців в сталінському СРСР, як «велич визволеної людини», оминаючи факти масових репресій над населенням. Вбитий у робочому кабінеті. [19, с. 378–379].

В часи незалежності вулиця перейменована. Носить ім'я видатного князя Київської Русі Володимира Великого. Володимир Святославич (Великий) (958 – † 15 липня 1015) – великий князь Київський (980–1015). Наймолодший та незаконнонароджений син Святослава I Хороброго, великого князя Київського, та його коханки – ключниці його матері княгині Ольги Малуші. 988 року охрестив Русь, першим з руських князів розпочав

карбувати власну монету. Каноїзований Католицькою і Православною церквами як Святий рівноапостольний князь Володимир. Відомий також як Володимир Великий, Володимир Святий, Володимир. [49, с. 22].

Жорстока експлуатація, різке погіршення економічного становища селян. Сваволя та насильство над ними зумовили посилення антифеодальної боротьби. Рух набрав потуги. Навесні 1848 року перемогла революція в Австрії. Новий уряд пообіцяв демократичні свободи і Конституцію.

22 квітня в краї було оголошено циркуляр губернського управління про те, що всі панщинні роботи і підданські даннини скасовуються за винагороду в майбутньому за рахунок держави. Імператорський указ про скасування панщини в Галичині від 17 квітня було опубліковано у Відні 12 травня 1848 року. Українське населення міст і сіл Галичини зустріло революцію і знищення кріпацтва з великим ентузіазмом. У містах і селах встановлювалися хрести. [33, с. 3].

Такий хрест жителі Фільварків встановили в честь знищення кріпацтва у 1848 році (вулиця Володимира Великого). Він простояв Австро-Угорщину, Польщу, за радянських часів піддався руйнуванню і вночі на початку 70-х років XX ст. зруйнувала його. І тільки на початку 90-х років громада Фільварків відновила пам'ятний хрест в честь ліквідації панщини в Австро-Угорській імперії.

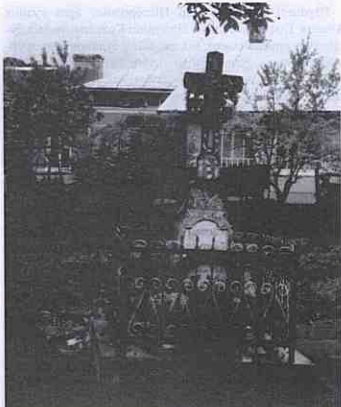
Посвятили хрест декан Монастирського деканату о. П. Савіцький, о. Я. Пилипів, священик церкви на Фільварках та о. Вербовий, в присутності процесії з Фільварків та Монастирська та великої кількості віруючих.

На вулиці силами громади у 2004 році відновлено каплицю, яка була побудована та діяла до війни.

Під час освячення каплиці.

У 2013 році вулицю покрито асфальтним покриттям, що надало їй привабливості.

Хрест у честь знищення панщини 1848 р.

Посвята хреста у 1993 році.

Паралельною до вулиці Підгородньої була вулиця Герця. Починалася вона від вулиці Красіцького (від будинку лікаря Бандлера, під час війни будинок було зруйновано, тепер будинок колишнього дитячого садка №2) проходила на розі ринкової площі, далі між сучасним адміністративним будинком газової служби і магазином «Любава», аж до річки Коропець. Тепер цієї вулиці немає. Названа вона була в честь відомого єврейського письменника, публіциста, теоретика сionізму Теодора Герця (1860–1904 рр.). Він жив у Відні; його ідея створити єврейську державу у Палестині, що вливив у своєї праці «Der Judenstaat». [11].

Вулиця Зигмонта Красіньського починалась з південно-східної частини ринку. Від торгового дому, який належав єврейській сім'ї (тепер музична школа), йшла на південь до річки. Пересікаючи теперішню вулицю Садову і доходила до майдану при вокзалі. Перша назва вулиці (в часи Австро-Угорщини) – Колейова. В часи Другої Речі Посполитої вулиця названа в честь Зигмонта Красіньського. Красіньський Зигмонт, граф, син Вінченца, драматург, письменник, поет (1812–1859 рр.). Написав велику кількість творів та віршів. У Польщі він вважався третім видатним літератором після Адама Міцкевича і Юліана Словацького. [26, с. 199–204].

В радянські часи вона носила назву одного з радянських політичних діячів Воровського. Воровський Вацлав Вацлавович (літ. та парт. псевд.: П. Орловський, Шварц, Жозефіна, Фава та ін.; 27(15). 10. 1871–10. 05. 1923) – публіцист, дипломат.

Народився в м. Москва в дворянській родині обрусілих поляків. Здобув вищу освіту. Заснував в Одесі підпільне соціал-демократичне бюро. За марксистську пропаганду заарештований, перебував в одеській тюрмі. У 1912 засланий на два роки до м. Вологда (нині місто в РФ). 1914–15 працював у Петрограді (нині Санкт-Петербург) інженером. Від листопада 1917 – радянський посол у скандинавських країнах. Від 1921 – повноважний представник РСФРР в Італії. Був відряджений на Генуезьку конференцію 1922. Брав участь у міжнародній конференції в Лозанні 1922–23 роках (Швейцарія). Убитий білим емігрантом Конраді у ресторані готелю «Сесіль» (м. Лозанна). [38, с. 632].

В радянські часи будинок музичної школи використовувався до початку 70-х років, як один із корпусів середньої школи. Тут працювали кабінети фізики, хімії, біології. Пізніше, деякий час приміщення використовувала районна рада. З 1976 року приміщення музичної школи. На початку 80-х років поряд з музичною школою побудовано дитячий садок №2, який у 2006 році був закритий.

Цікавою пам'яткою історії вулиці є будинок на розі з вулицею Садовою. На початку ХХ століття у 20–30-х

роках в цьому будинку була єврейська школа. Тепер це житловий будинок.

На початку 90-х років вулицю перейменовано на честь Василя Стуса.

Василь Семіонович Стус – український поет, перекладач, прозаїк, літературознавець, правозахисник. Один із найактивніших представників українського культурного руху шістдесятників. Лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка (1990), Герой України (2005, посмертно).

Центральною вулицею містечка була вулиця, яка тягнулася від Бучацької гори (зі сходу на захід, розділяя його на дві частини, північну і південну), перетинала ринкову площу, далі повертала на південь, йшла в напрямку Станіслава.

Вигляд міста з Бучацької гори, поч. ХХ ст.

З кінця ХІХ століття вулиця носила назву Тадеуша Костюшка. Названа вона на честь національного героя Польщі Костюшка. Тадеуш Костюшко (повне ім'я Анджей Тадеуш Бонавентура Костюшко, пол. Andrzej Tadeusz Bonawentura Kościuszko, біл. Андрэй Тадэвуш Банавентура Касцюшка, лит. Tadas Kosciuszka; *4 лютого 1746 р. – 15 жовтня 1817) – польський і білоруський військовий і політичний діяч, учасник Війни за незалежність США, організатор антиросійського повстання у Польщі 1794 року, національний герой Польщі і США. [55, с. 231].

Після Другої світової війни, з відновленням радянської влади, вулиця у 40–50-х роках носила ім'я Й. Сталіна.

Йосип Віссаріонович Сталін (справжнє прізвище – Джугашвілі, грузин за національністю. Народився 9 (21) грудня 1879 року в Горі, помер 5 березня 1953 року у Москві, підмосковна («ближня») дача) – державний, політичний і військовий діяч СРСР. Генеральний секретар ЦК РКП(б) (1922–1925) та ЦК ВКП(б) (1925–1934), керівник уряду СРСР (Голова Раднаркому СРСР від 1941, Голова Ради Міністрів СРСР у 1946–1953), Генералісимус Радянського Союзу (1945).

Правління Сталіна супроводжувалося встановленням диктаторського режиму [5, с. 35], (яке обґрунтувало-

ся так званою «диктатурою пролетаріату»), масовим та системним терором, порушенням прав і свобод людини, воєнними злочинами і злочинами проти людства, створення системи масових репресій і ГУЛАГУ; [39]. Проведенням геноциду українського народу та депортацією народів у СРСР та інших країнах, чисельними людськими втратами. За деякими оцінками, Сталін – один із найжорстокіших диктаторів в історії людства. [52, с. 134].

На період перебування Сталіна при владі припадають: форсована індустріалізація СРСР та колективізація селянства; окупація Прибалтійських країн, анексії західної України і Західної Білорусі; перемога СРСР у Другій світовій війні із взяттям під контроль значної частини Східної Європи шляхом встановлення прокомуністичних маріонеткових режимів; перетворення СРСР на наддержаву із значним науковим, військовим і промисловим потенціалом, безпрецедентне посилення геополітичного впливу Радянського Союзу у світі та поділ світової спільноти на два табори, що ворогували між собою.

Після смерті Сталіна, в часи десталінізації, вулиця переіменована на честь лідера більшовицького руху Росії Леніна. (Ленін Володимир Ілліч (справжнє прізвище: Ульянов; *22 квітня 1870. Сибірськ, Росія – †21 січня 1924, Горки, Московська область, СРСР) – російський публіцист, політичний діяч, революціонер, лідер російських більшовиків, філософ-матеріаліст; організатор збройного Жовтневого перевороту восени 1917 р., ініціатор Громадянської війни в Росії та Червоного терору; перший Голова Раднаркому – уряду РРФСР, один з головних творців СРСР, теоретик комунізму, один із засновників більшовицької партії Росії, лідер міжнародного комуністичного руху). [8, с. 512].

На виконання рішення виконкому міської Ради народних депутатів від 27 серпня 1991 року, міська Рада народних депутатів ухвалила перейменувати центральну вулицю райцентру Леніна на вулицю Т. Г. Шевченка.

Тарас Григорович Шевченко (відомий також як Кобзар; 25 лютого (9 березня) 1814, с. Моринці – 26 лютого (10 березня) 1861, м. Санкт-Петербург) український поет, письменник (драматург, прозаїк), художник (живописець, гравер), громадський та політичний діяч. Національний герой і символ України.

Член Кирило-Мефодіївського братства. Академік Імператорської академії мистецтв (1860). [58, с. 123].

Від неї відходять аж 15 бічних вулиць.

Вулиця починалася при в'їзді в Монастирська з боку Бучача з лівої сторони від єврейського цвинтаря. На початку 70-х років ХХ століття цвинтар було поруйновано, плити вивезено у невідомому напрямку.

Місце, де був єврейський цвинтар.

На місці цвинтаря у 1976 році завершено будівництво і задано в експлуатацію типові приміщення ветеринарного комплексу з 8-квартирним житловим будинком.

Ветеринарний комплекс.

При в'їзді в Монастирська з боку Бучача по правій стороні на Бучачській горі був маєток замкової польської сім'ї. У післявоєнний період у радянські часи тут діяв заготскот (заготівельний пункт худоби). Довгий час директором заготскоту був Данилевич Р. У 80 – на початку 90-х років установа не працювала. З середини 90-х років, в процесі приватизації майна, приміщення колишнього заготскоту купили приватні особи, які запустили свій бізнес.

Приміщення колишнього заготскоту з висоти пташиного польоту.

Монастирська та околиці від своєї давнини до сьогодення

При спуску з Бучацької гори по правій стороні у XIX – першій половині XX століття була велика базарна площа на худобу, птицю, поросят.

Базарна площа торгівлі худобою, птицею, поросятами.

У післявоєнний період (70-х рр. XX століття) почалася забудова території, постала вулиця 30-річчя Перемоги, тепер Я. Стецька. Перша назва приурочена 30-м роковинам перемоги над німецькими нацистами. На початку 90-х років змінено назву на Я. Стецька.

Ярослав Семёнович Стецько (* 19 січня 1912, Тернопіль – † 5 липня 1986, Мюнхен) – активний діяч ОУН. Із 1941 р. – перший заступник провідника ОУН С. Бандери. З вибухом німецько-радянської війни 22 червня у Кравіві відбулися установчі збори Українського національного комітету. Збори надали повноваження Я. Стецьку проголосити незалежність Української держави у Львові. Я. Стецько, пробившись із групою однодумців одразу за фронтовою лінією до Львова, скликає Українські Національні Збори, які 30 червня 1941 р. проголосили Акт утворення Української Держави й обрали Я. Стецька прем'єром Українського Державного Правління. За відмову на ультимативну вимогу Гітлера відкликати Акт відновлення Української Держави Я. Стецька заарештували і запроторили до концтабору Заксенгаузен, де він до вересня 1944 р. перебував у бункері смерті. Після звільнення керував антибільшовицьким блоком народів, був головою Проводу ОУН (Б). [37, с. 351–352].

Вулиця Стецька.

Ярослав Стецько.

На вулиці Стецька діє підприємство харчової промисловості – молочний завод. У післявоєнні роки в місті діяв молочарня.

На початку 70-х років було побудовано цех по переробці молока, який був філіалом Бучацького сирзаводу.

У 1993 році на базі цеху було утворено Монастирський молочний завод.

Першим будинком при в'їзді в містечко по лівій стороні був приватний будинок. У радянські часи деякий час це був адміністративний будинок райспоживспілки, пізніше ветлікарня.

Старе приміщення молочарні.

Цех із переробки молока.

Будинок райспоживспілки 1950-60-х рр. (тепер ветеринар).

З середини 70-х років ХХ століття в підвальному приміщенні ветеринарна аптека, а в цокольному – адвокатська контора і магазин.

Сучасний вигляд будинку.

Справа (при вїзді з Бучача) першим був приватний будинок відомої священичої родини Вітошинських. В якому народився, провів дитячі та юнацькі роки видатний оперний співак, заслужений артист України Роман Вітошинський. (в даний час проживає у Львові).

Будинок, в якому проживав Р. Вітошинський.

Будинок колишнього райавтодору.

Цей будинок у 50-70-х роках ХХ століття слугував адміністративним приміщенням дорожньої ремонтної організації. Територія була базою даної організації. На подвір'ї було багато дорожньої техніки.

Будинок сім'ї Підгірних.

В цьому будинку проживає сім'я Підгірних. Будинок був побудований у 20-х роках ХХ століття польською сім'єю Станасюк. Після Другої світової війни в підвальному приміщенні був магазин, де продавали галантерею. У 60-х роках будинок заселила сім'я Підгірних.

На розі вулиць Шкільна і Костошки за Польщі був будинок польських «Соколів».

Будинок польських «Соколів».

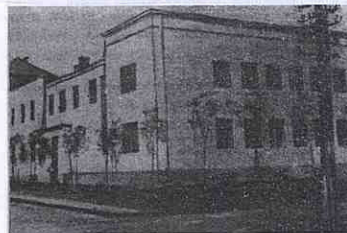
Монастирська та околиці від сивої давнини до сьогодні

Будівництво лівого крила будинку правосуддя.

На місці дерев'яного будинку «Сокола» в 1938 р. розпочато будівлю нової мурованої багатоповерхівки. Під час Другої світової війни будівництво клубу було призупинено. У післявоєнний період держава основну увагу звертала на відбудову житла, тому будівництво було завершено у 1957 року.

Місцева преса так описувала що подію: «Великим торжеством для трудящих м. Монастирська був день 22 вересня. Вечері цього дня відбулось урочисте відкриття щойно збудованого районного Будинку культури. На урочистий вечір зібрались представники партійних, профспілкових і комсомольських організацій району. З привітальною промовою до присутніх звернувся секретар РК КПУ Новосельський.

Зовнішній вигляд нового Будинку культури.

– Спорудження нового Будинку культури, – сказав тов. Новосельський, – це ще одна трудова перемога трудящих нашого району. Це яскраве свідчення невинного підвищення їх культурного рівня, торжество мирної політики нашої держави.

Після урочистого засідання силами Тернопільського обласного драматичного театру імені Т. Г. Шевченка була поставлена п'єса Корнієнка «Ключі до щастя». [22, с. 3].

Вулиця Шкльова.

Покладання квіток.

У 80-х роках, коли заплановано було побудувати геофізприлад та цементний завод, держава виділила кошти на реконструкцію Будинку культури з добудовою великого залу та інших приміщень.

Як писала місцева преса: «Вже чотири роки в районі обходяться без Будинку культури. Стояв він невеликий (із залом на 250 місць) і, як говорять при усіх своїх плюсах і мінусах все ж приносив людям користь. На основі старих цін виготовлено спеціальний проект, яким передбачалося значне розширення об'єкту. Так, сцена і зал старого клубу використані лише для дискотечного залу. Загальна площа забудови збільшилася до 3 тисяч квадратних метрів. Взятися за нього агробудівці наприкінці 1989 року. Очолив будівництво майстер Михайло Ждиняк. Залили фундамент, через рік закінчили кладку. Виконали робіт на 250 тисяч карбованців, як було заплановано.

Крім райагробуду, що веде будівництво, до роботи залучено чимало служб. Це і спеціалісти «Укркультмонтажу» з Кисва, які здійснювали монтаж сцени, кооператив «Стіль» – облицювання стін і стелі, львівські майстри

– протипожежну автоматіку. Бережанське СПМК – 7 – сантехнічні роботи, сільнерго – освітлення». [15, с. 3].

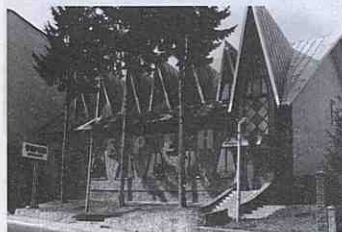

Палац культури.

Палац культури та ресторан «Терен».

Цікавою сторінкою є те, що добудоване приміщення Палацу культури та ресторану «Терен» побудовано на похованнях німецьких воїнів, які загинули в роки Другої світової війни.

Ресторан «Терен».

Навпроти Палацу культури у післявоєнний період було заготзерно, де заготовляли зерно та інші продукти харчування. У 60-х роках установу було реорганізовано в За-

готівельну контору. З кінця 80-х років минулого століття організація занепала, збанкрутувала. Довгий час стояло приміщення бездіяльним. Тільки на початку 2003 року було придбано дану територію. Старі приміщення було розвалено, на цьому місці почалося будівництво автозаправки та офіс п. Нетребяка.

Офіс Нетребяка.

Будівництво автозаправки «OKKO».

9 липня 2004 року в Монастирських сталася приємна подія – ЗАТ «Терра Петроліум», яка є представником мережі автозаправних станцій «OKKO» у Тернопільській області, відкрила серійний автозаправочний комплекс.

Освячення автозаправної станції в комплексі з торговим залом провів отець Монастирського деканату Володимир Шуляр.

Стрічку перерізав голова райдержадміністрації Валерій Сосницький, який подякував усім, хто був причетним до будівництва цього комплексу, що, безперечно, став окрасою нашого міста.

Вдячність від громади висловив міський голова Роман Дудяк.

Генеральний директор мережі автозаправної станції у Тернопільській області Марина Захурдаєва та технічний директор Володимир Голінський розповіли про те, що цей автозаправний комплекс оснащений імпортом, сертифікаційним Сваросоюзом, обладнанням. За ним працюватиме висококваліфікований персонал із 18 працівників.

Заправка «Окко».

Щойно відкрита автозаправна станція суттєво поліпшить сервісне обслуговування населення міста із збереженням екологічних умов навколишнього природного середовища. На заправці використовується сучасне технологічне обладнання. Так, резервуари для зберігання нафтопродуктів – підземні, з подвійною стінкою, паливно-роздавальні колонки – імпортного виробництва, змонтована система газоповернення при зливі нафтопродуктів. Також передбачені заходи щодо недопущення забруднення повітря, водного басейну, ґрунтів, рослинного та тваринного світу. Отже, як на заправній станції, так і навколо неї з екологією проблем не буде.

В перший день роботи заправної станції було проведено акцію. Перший клієнт Ігор Дуда отримав безкоштовну заправку повного баку свого автомобіля. Два наступних клієнти – по 20 літрів пального. [27, с. 3].

Далі йшла тютюнова фабрика, навпроти якої була школа.

Перші будівлі фабрики на розі вулиці Грушевського.

У 1904 році завершено будівництво нового корпусу тютюнової фабрики, який став окрасою містечка.

Навпроти тютюнової фабрики милувала око місцева школа.

Тютюнова фабрика на початку ХХ ст.

Сучасний вигляд тютюнової фабрики.

Школа, де вчилися за Польщі хлопці. На першому поверсі був поліцейський постерунок (участок).

Школа у 1930-х рр.

У 1939–1941 рр. в старому корпусі школи діяла українська школа. Вчителем географії був Заклинський, математики пані Кімелі (сврейка), її чоловік був інспектором шкіл. В часи нацистської окупації в приміщенні школи був німецький госпіталь. Перед ним ховали померлих німецьких військових. Коли наприкінці 60-х – на початку 70-х років копали котлован під спортивний зал нової школи та шкільного басейну, будівельники викопували багато кісток, які перезахороняли прямо там же.

Приміщення школи.

Сквер у місті Монастириську – один із наймальовничих куточків нашого районного центру, улюблене місце відпочинку багатьох монастирищан, особливо молоді та дітей. Вже понад п'ятдесят років його тіністі алеї і доглянуті квітники милують око городян.

У скверіку міста.

У скверіку, де тепер пам'ятник Т. Г. Шевченку, за Польщі були склади від тютюнової фабрики. Де с центральна алея, була невеличка вулиця, по обох боках якої були невеликі свейські будинки – крамниці. При вході до пам'ятника воїнів, які полягли в роки Другої світової війни, був будинок, у 40-х – на початку 50-х рр. в якому розміщувалася дитяча бібліотека. У 1951 році на місці будинку бібліотеки було відкрито пам'ятник воїнам, які полягли в роки радянсько-німецької війни.

Пам'ятник воїнам, полеглим у роки Другої світової війни.

На розі вулиць Січових Стрільців і Шевченка в скверіку у 1997 році споруджено пам'ятний знак воїну УПА Йосипу Руснаку, на місці його страти.

З цього часу до пам'ятного знака воїну УПА приходять не тільки рідні і близькі, односельмани героя з села Горожанки. Тут збираються монастирищани з приводу скорботних подій минувшини і сьогоднішня. Так постала потреба створити композиційний монумент. Ідею вдалось реалізувати завдяки Монастириській міській раді.

Пройшли роки, постало питання про поновлення пам'ятного знаку. За почесну і благородну справу взялася мерія міста, на кошти якої було зроблено новий пам'ятник. У рамках заходів з нагоди 23-ї річниці незалежності України у п'ятницю 22 серпня 2014 року, на відкритті пам'ятника зібрались жителі і гості міста. До присутніх звернувся міський голова Андрій Старух, який разом із заступником Василем Іванцівим зняв біле покривало, і перед присутніми постав монумент із двох гранітних плит. На чорній золотистими літерами викарбувані слова: «На цьому місці 2. 11. 1945 р. катями НКВС страчено воїна УПА Йосипа Руснака». На коричневій, із зобра-

Монастирська та околиці від сивої давнини до сьогодення

женням колючого дроту і колоска – «Жертвам політичних репресій та голодоморів». Проріз між плитами у формі хреста. Внизу напис: «Пам'яті свіча не згасне».

Пам'ятник воєнці УПА Й. Русаку в міському парку.

Пам'ятник знак Й. Русаку.

Освятити пам'ятник і відправили панахиду за polegлих в ім'я волі і незалежності Української держави священники УГКЦ о. Анатолій-Йосафат Дуда, який мав проповідь, і о. Петро Савицький та УАПЦ – о. Олександр Даньків. [60, с. 3].

Погодаючи квітів до пам'ятника polegлим воїнам.

Дитячий майданчик.